

Rozdział I. Zakup a inne sposoby uzyskania własności przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części

1. Uwagi ogólne

Uzyskanie własności przedsiębiorstwa lub ZCP może nastąpić na podstawie różnych czynności prawnych. Aby zrozumieć istotę nabycia przedsiębiorstwa, należy rozróżnić przede wszystkim transakcje *assets deal* (transakcje nabycia aktywów) od transakcji *share deal* (transakcje nabycia udziałów lub akcji). Co ważne, do nabycia przedsiębiorstwa lub ZCP dochodzi wyłącznie w transakcjach *assets deal*, ponieważ tylko w tego typu transakcjach przedsiębiorstwo (ZCP) jest przedmiotem umowy (sekwencji umów). Tym samym w transakcjach typu *share deal* nie ma potrzeby badać, czy definicja przedsiębiorstwa (ZCP), zawarta w KC, jest spełniona i czy z tego tytułu zastosowanie znajdują przepisy dotyczące zbywania przedsiębiorstw.

2. Transakcje *assets deal*

W przypadku zbywania przedsiębiorstwa lub ZCP transakcjami typu *assets deal* będą wszystkie transakcje, w których przedmiotem będzie właśnie to przedsiębiorstwo (ZCP), a więc wszelkie umowy mające za przedmiot składniki majątkowe konstytuujące przedsiębiorstwo lub ZCP. Przykładem takich transakcji może być nabycie linii produkcyjnej przy równoczesnym przejściu pracowników obsługujących tę linię lub nabycie nieruchomości, na której posadowiona jest galeria handlowa, wraz z przejściem umów najmu z poszczególnymi sklepami czy stoiskami. Transakcjami *assets deal* będą zatem np. umowy sprzedaży, zamiany czy umowy darowizny przedsiębiorstwa lub ZCP. Transakcją typu *assets deal* będzie również wniesienie przedsiębiorstwa do spółki jako aportu

– to samo dotyczy wniesienia aportem ZCP. Tym samym z transakcją typu *asset deal* będziemy mieli do czynienia na przykład w sytuacji opisanej niżej.

Przykład

Spółka ABC z o.o., prowadząca działalność w zakresie produkcji konstrukcji stalowych oraz konstrukcji aluminiowych, postanowiła ograniczyć działalność wyłącznie do produkcji konstrukcji stalowych. Z tego powodu ABC sp. z o.o. sprzedała kupcowi ALU sp. z o.o. swój majątek służący do produkcji konstrukcji aluminiowych. W skład tego majątku wchodziła nieruchomość z halą produkcyjną oraz linie produkcyjne przeznaczone do produkcji konstrukcji aluminiowych. Spółka ALU z o.o. przejęła również pracowników obsługujących tę halę i linie oraz wszelkie umowy dotyczące produkcji konstrukcji aluminiowych.

Nie ulega wątpliwości, że wskutek powyższej transakcji ALU sp. z o.o. nabyła od ABC sp. z o.o. zorganizowaną część przedsiębiorstwa, co oznacza, że zmienił się właściciel danego majątku służącego do produkcji konstrukcji aluminiowych. Nie doszło jednak do żadnych zmian w strukturze właścicielskiej samej ABC sp. z o.o., tzn. właściciel ABC sp. z o.o. pozostał bez zmian.

Co istotne, nie jest konieczne, by nabycie przedsiębiorstwa nastąpiło w drodze jednej umowy, orzecznictwo wskazuje bowiem, że do nabycia przedsiębiorstwa może – pod pewnymi warunkami – dojść również wskutek sekwencji kilku umów (zob. wyr. SN z 6.7.2005 r., III CK 705/04, Legalis; wyr. SN z 24.6.1998 r., I KKN 780/97, Legalis).

Dotychczasowy i przyszły właściciel przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części są stronami w transakcji *assets deal*. Wyjątkiem od tej zasady jest wniesienie przedsiębiorstwa (ZCP) aportem do spółki. Wniesienie aportu (tj. wkładu niepieniężnego) następuje bowiem na podstawie umowy spółki (statutu). Stronami umowy spółki są zatem jej wspólnicy, a właścicielem przedsiębiorstwa (ZCP) po jego wniesieniu aportem stanie się sama spółka.

Warto zwrócić uwagę, że w przypadku nabywania przedsiębiorstwa lub ZCP, w którego skład wchodzi nieruchomość, znajdzie zastosowanie rękojmia wiary publicznej ksiąg wieczystych, która chroni nabywcę nieruchomości (art. 5 KWU). Prawo nie przewiduje takiej ochrony w przypadku transakcji *share deal* (przy transakcji *share deal* nieruchomość nie będzie w ogóle przedmiotem transakcji). Z kolei za minus transakcji *asset deal* można uznać odpowiedzialność solidarną nabywcy i zbywającego ZCP¹.

3. Transakcje *share deal*

W transakcjach *share deal* przedmiotem są udziały lub akcje. Można w nich również stosować umowy sprzedaży, darowizny czy zamiany, aport także nie jest wykluczony. W tym przypadku różny będzie przedmiot tych umów czy aportu – będzie to nie przedsiębiorstwo lub jego zorganizowana część, lecz właśnie udziały lub akcje. Tym samym w transakcjach tego typu nie dochodzi do zmiany właściciela przedsiębiorstwa lub zorganizowanej części – będzie nim bowiem spółka. Zmieni się natomiast właściciel udziałów lub akcji w danej spółce, która z kolei jest właścicielem przedsiębiorstwa lub ZCP.

¹ Więcej o odpowiedzialności zbywcy i nabywcy ZCP zob. rozdział IV.

Przykład

Spółka ABC z o.o. zajmuje się aktualnie wyłącznie produkcją konstrukcji stalowych. Spółka STAL z o.o., konkurent ABC sp. z o.o., postanawia przejąć ABC sp. z o.o. i dzięki temu rozszerzyć swoje moce produkcyjne. W tym celu STAL sp. z o.o. porozumiała się z jedynym wspólnikiem ABC sp. z o.o. i doprowadziła do sprzedaży jego udziałów w kapitale zakładowym ABC sp. z o.o. Wskutek tej transakcji STAL sp. z o.o. stała się właścicielem ABC sp. z o.o. Stan majątkowy ABC sp. z o.o. nie uległ zmianie, ponieważ w dalszym ciągu jest ona właścicielem przedsiębiorstwa produkującego konstrukcje stalowe – jednakże zyski z tej działalności będą w formie dywidendy wypłacane STAL sp. z o.o.

Jak widać z powyższego przykładu, stronami transakcji *share deal* są nie nowy i dotychczasowy właściciel przedsiębiorstwa (właścicielem przedsiębiorstwa lub ZCP pozostaje bowiem cały czas dana spółka), lecz nowy i dotychczasowy właściciel udziałów lub akcji.

Warto zauważyć, że transakcje typu *share deal* mogą być preferowane w przypadku przejmowania spółek prowadzących działalność regulowaną (tj. energetyka, transport itp.), ponieważ transakcja *asset deal* mogłaby prowadzić do konieczności ponownego uzyskania zezwolenia, licencji lub zgód administracyjnych (niekiedy warunki zezwoleń, zgód czy licencji zawierają ograniczenia co do ich przenoszenia; tego typu ograniczenia mogą również wynikać z przepisów szczegółowych). Zaletą tego typu transakcji jest również ograniczenie odpowiedzialności nabywcy za długi przejmowanej spółki. Nie znajdzie tu bowiem zastosowania zasada solidarnej odpowiedzialności – jak w przypadku nabycia przedsiębiorstwa lub ZCP. Odpowiedzialność nabywcy ograniczona jest do zapłaconej ceny za udziały lub akcje.

4. Podział spółki

Za swoistą metodę nabycia przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części można uznać podział spółki kapitałowej². Zgodnie z art. 529 § 1 KSH podział może nastąpić przez:

- 1) przeniesienie całego majątku spółki dzielonej na inne spółki za udziały lub akcje spółki przejmującej, które obejmują wspólnicy spółki dzielonej (podział przez przejęcie),
- 2) zawiązanie nowych spółek, na które przechodzi cały majątek spółki dzielonej za udziały lub akcje nowych spółek (podział przez zawiązanie nowych spółek),
- 3) przeniesienie całego majątku spółki dzielonej na istniejącą i na nowo zawiązaną spółkę lub spółki (podział przez przejęcie i zawiązanie nowej spółki),
- 4) przeniesienie części majątku spółki dzielonej na istniejącą spółkę lub na spółkę nowo zawiązaną (podział przez wydzielenie).

Jak wynika z art. 529 § 1 KSH, skutek podziału spółki kapitałowej dochodzi do przeniesienia jej majątku w zamian za udziały/akcje w spółce lub spółkach, na które majątek został przeniesiony. Udziały lub akcje otrzymują wspólnicy spółki dzielonej. Tym

² Zgodnie z art. 528 § 2 KSH spółki osobowe nie podlegają podziałowi.

samym w przypadku podziału spółki właścicielem przedsiębiorstwa lub ZCP stanie się spółka, na którą został przeniesiony majątek (pod warunkiem że dane składniki majątkowe, które podlegają przeniesieniu na tę spółkę, spełniają definicję przedsiębiorstwa lub ZCP), wspólnicy spółki podlegającej podziałowi otrzymają zaś udziały lub akcje.

Podstawa prawna:

- art. 528 § 2, art. 529 § 1 KSH,
- art. 5 KWU.

Rozdział II. Nabycie przedsiębiorstwa oraz jego zorganizowanej części

1. Pojęcie przedsiębiorstwa

Rozstrzygnięcie, czy przedmiotem transakcji jest wiele składników majątkowych, czy też przedsiębiorstwo (ZCP), ma znaczenie praktyczne. Od tego rozstrzygnięcia będzie zależeć nie tylko konieczność spełnienia określonych wymogów co do formy prawnej danej transakcji, ale również odpowiedzialność zbywcy i nabywcy za ewentualne długi. Ustalenie, czy mamy do czynienia ze zbyciem przedsiębiorstwa, jest również kluczowe z punktu widzenia podatkowego oraz prawa pracy – od tego bowiem będzie zależał los pracowników zbywanego przedsiębiorstwa.

1.1. Ujęcie przedmiotowe, podmiotowe i funkcjonalne

Pojęcie przedsiębiorstwa jest wieloznaczne. W zależności od kontekstu używa się go w ujęciu przedmiotowym, podmiotowym lub funkcjonalnym.

Ujęcie przedmiotowe wskazuje, że przedsiębiorstwo to zespół składników materialnych i niematerialnych służących do prowadzenia działalności gospodarczej. W takim ujęciu przedsiębiorstwo jest przedmiotem w stosunkach prawnych (np. jest przedmiotem umowy sprzedaży, dzierżawy, użytkowania czy umowy o zarządzanie przedsiębiorstwem – kontrakty menedżerskie itp.).

W ujęciu podmiotowym przedsiębiorstwo jest nosicielem praw i obowiązków. Zatem to podmiot w stosunkach prawnych (np. przedsiębiorstwo jest sprzedawcą w umowie sprzedaży, dostawcą w umowie dostawy lub wykonawcą w umowie o roboty budowlane).

W tym znaczeniu przedsiębiorstwo oznacza tyle co przedsiębiorca¹. Warto zauważyć, że uznaje się, iż przedsiębiorca może prowadzić kilka przedsiębiorstw w znaczeniu przedmiotowym (post. SN z 9.12.2010 r., IV CSK 210/10, Legalis; uchw. SN z 12.1.2001 r., III CZP 44/00, Legalis).

Przedsiębiorstwo w ujęciu funkcjonalnym to pewna działalność gospodarcza o zarobkowym, celowym i zawodowym charakterze². W znaczeniu funkcjonalnym uwypuklona zostaje istotna cecha odróżniająca przedsiębiorstwo od zbioru rzeczy i praw – przedsiębiorstwo to taki zbiór rzeczy i praw, które są przeznaczone do realizacji zadań gospodarczych³.

Należy zauważyć, że aktualnie w obowiązujących przepisach można znaleźć wszystkie z ww. ujęć przedsiębiorstwa, np.:

- 1) art. 55¹, 75¹ KC – znaczenie przedmiotowe⁴,
- 2) art. 55⁴, 758, 774 KC, art. 22, 86 KSH – znaczenie funkcjonalne⁵,
- 3) art. 429 KC, art. 101 TFUE, art. 1 PrzedPaństwU – znaczenie podmiotowe.

1.2. Definicja ustawowa – art. 55¹ Kodeksu cywilnego

Ustawowa definicja przedsiębiorstwa została uregulowana w art. 55¹ KC. Zgodnie z art. 55¹ KC przedsiębiorstwo jest zorganizowanym zespołem składników niematerialnych i materialnych, przeznaczonym do prowadzenia działalności gospodarczej. Jest to ujęcie przedmiotowe (lub, jak się niekiedy wskazuje, przedmiotowo-funkcjonalne).

Kluczowym elementem przy ustalaniu, czy dany składnik stanowi element przedsiębiorstwa, jest okoliczność, czy służy on do prowadzenia działalności gospodarczej, jak również, czy pozostaje on z tą działalnością w odpowiednim związku organizacyjno-funkcjonalnym. W tym miejscu warto przywołać orzeczenie SN, zgodnie z którym nieruchomości wykorzystywana przez przedsiębiorstwo na cele rekreacyjno-wypoczynkowe jej pracowników nie wchodzi w skład przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 55¹ KC, nie jest bowiem ona związana z prowadzeniem działalności tego przedsiębiorstwa (post. SN z 29.9.2000 r., V CKN 92/00, Legalis). Jak zauważył SN, aby można było mówić o nabyciu przedsiębiorstwa (jego zorganizowanej części), umowa, na podstawie której dochodzi do jego nabycia, powinna obejmować co najmniej te składniki, jakie determinują funkcje spełniane przez przedsiębiorstwo (wyr. SN z 3.12.2009 r., II CSK 215/09, Legalis).

¹ J. Katner, Przedmioty stosunku cywilnoprawnego, (w:) M. Safjan (red.), System Prawa Prywatnego, Tom 1. Prawo cywilne – część ogólna, Legalis/el. 2012.

² P. Nazaruk, Komentarz do art. 55¹, (w:) J. Ciszewski (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, Lex/el. 2014.

³ S. Rudnicki, R. Trzaskowski, Komentarz do art. 55¹, (w:) J. Gudowski (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Księga pierwsza. Część ogólna, Lex/el. 2014.

⁴ W literaturze fachowej wskazuje się niekiedy, że art. 55¹ KC zawiera definicję przedsiębiorstwa w ujęciu przedmiotowo-funkcjonalnym.

⁵ Za takim ujęciem przemawia użycie w ww. przepisach sformułowań: „w zakresie swego przedsiębiorstwa”, „związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa” czy „prowadzi przedsiębiorstwo”.

Dalsza część definicji zawiera przykładowe (niezupełne) wyliczenie składników, na które składa się przedsiębiorstwo. Są to:

- 1) oznaczenie indywidualizujące przedsiębiorstwo lub jego wyodrębnione części (nazwa przedsiębiorstwa),
- 2) własność nieruchomości lub ruchomości, w tym urządzeń, materiałów, towarów i wyrobów, oraz inne prawa rzeczowe do nieruchomości lub ruchomości,
- 3) prawa wynikające z umów najmu i dzierżawy nieruchomości lub ruchomości oraz prawa do korzystania z nieruchomości lub ruchomości wynikające z innych stosunków prawnych,
- 4) wierzytelności, prawa z papierów wartościowych i środki pieniężne,
- 5) koncesje, licencje i zezwolenia,
- 6) patenty i inne prawa własności przemysłowej,
- 7) majątkowe prawa autorskie i majątkowe prawa pokrewne,
- 8) tajemnice przedsiębiorstwa,
- 9) księgi i dokumenty związane z prowadzeniem działalności gospodarczej.

1.2.1. Nazwa

Przepis art. 55¹ KC wskazuje, że w skład przedsiębiorstwa wchodzi jego oznaczenie indywidualizujące (nazwa), które należy odróżnić od firmy przedsiębiorcy. Firma jest bowiem oznaczeniem przedsiębiorcy, nazwa zaś indywidualizuje przedsiębiorstwo.

Nazwa i firma nie muszą (choć mogą) być identyczne. W tym miejscu należy zwrócić uwagę, że nabywca przedsiębiorstwa może je nadal prowadzić pod dotychczasową nazwą (art. 43⁸ KC). Nabywca powinien jednak umieścić dodatek wskazujący swoją firmę lub nazwisko, chyba że strony postanowiły inaczej. Strony umowy, której przedmiotem jest zbycie przedsiębiorstwa, mogą wyłączyć przejście nazwy na nabywcę. Takie rozwiązanie może być pożądane, jeżeli firma przedsiębiorcy zbywającego jest taka sama jak nazwa zbywanego przedsiębiorstwa.

Jeżeli nazwa zbywanego przedsiębiorstwa zawiera nazwisko zbywcy, to samo zbycie przedsiębiorstwa nie będzie stanowiło wystarczającego tytułu do korzystania przez nabywcę z nazwy i tym samym z nazwiska zbywcy. W takim przypadku konieczna jest dodatkowa zgoda zbywającego⁶.

Należy również mieć na uwadze, że firma nie może wprowadzać w błąd, a ponadto powinna odpowiednio odróżniać się od innych firm (art. 43³ KC). Co istotne, oznaczenie przedsiębiorstwa, które może wprowadzać klientów w błąd, stanowi czyn nieuczciwej konkurencji (zob. art. 5–6 ZNKU).

Mając powyższe na uwadze, umowa zbycia przedsiębiorstwa powinna każdorazowo regulować te kwestie – tak aby nie doszło do naruszenia tej zasady, chyba że nabywca nie będzie korzystał z dotychczasowej nazwy przedsiębiorstwa, co jest dopuszczalne, używanie jej jest bowiem uprawnieniem, a nie obowiązkiem nabywcy⁷.

⁶ J. Szwaja, K. Jasińska, Komentarz do art. 43⁸, (w:) S. Sołtysiński, A. Szajowski i inni (red.), Kodeks spółek handlowych. Tom V. Pozakodeksowe prawo handlowe. Komentarz, Legalis/el. 2014.

⁷ W. Popiołek, Komentarz do art. 43⁸, (w:) K. Pietrzykowski (red.), Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz. Art. 1–449¹⁰, Legalis/el. 2018.

1.2.2. Własność nieruchomości lub ruchomości, w tym urządzeń, materiałów, towarów i wyrobów, oraz inne prawa rzeczowe do nieruchomości lub ruchomości

Istotnym składnikiem przedsiębiorstwa jest własność nieruchomości oraz ruchomości. W art. 55¹ KC doprecyzowano, że przedsiębiorstwo obejmuje własność urządzeń, materiałów, towarów i wyrobów. Inne prawa rzeczowe do nieruchomości lub ruchomości, o których mowa w art. 55¹ KC, to np. użytkowanie wieczyste lub służebności.

1.2.3. Prawa wynikające z umów najmu i dzierżawy nieruchomości lub ruchomości oraz prawa do korzystania z nieruchomości lub ruchomości wynikające z innych stosunków prawnych

Kolejna grupa składników przedsiębiorstwa obejmuje prawa z umów najmu oraz dzierżawy, jak również prawa do korzystania z ruchomości i nieruchomości, wywodzone z innych tytułów prawnych (np. leasing).

1.2.4. Wierzytelności, prawa z papierów wartościowych i środki pieniężne

Czwarta grupa składników statuujących przedsiębiorstwo, która jest wymieniona w art. 55¹ KC, obejmuje wierzytelności, prawa z papierów wartościowych oraz środki pieniężne.

Wierzytelność to uprawnienie wierzyciela do żądania od określonej osoby określonego zachowania. Zgodnie z art. 55¹ KC składnik przedsiębiorstwa stanowią wszelkie wierzytelności. Jedynym ograniczeniem jest wymóg, aby pozostawały one w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą.

Pojęcie papierów wartościowych należy rozumieć zgodnie z ObrInstrFinU. Są to m.in. akcje, prawa poboru, warranty subskrypcyjne, kwity depozytowe, certyfikaty depozytowe, obligacje, listy zastawne.

W art. 55¹ KC osobno wskazuje się środki pieniężne. Jest to uzasadnione, zgodnie z obowiązującymi przepisami pieniądź nie jest bowiem rzeczą w rozumieniu przepisów KC – jest jedynie nośnikiem wartości ekonomicznej⁸.

1.2.5. Koncesje, licencje i zezwolenia

Zgodnie z definicją ustawową w skład przedsiębiorstwa wchodzi również koncesje, licencje i zezwolenia. Zostały one wymienione osobno, ponieważ nie stanowią uprawnienia w rozumieniu prawa cywilnego.

⁸ R. Morek, Komentarz do art. 55¹, (w:) K. Osajda (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, Legalis/el. 2018. Więcej na ten temat można znaleźć w publikacji: W.J. Katner, Przedmioty stosunku cywilnoprawnego, (w:) M. Saffjan (red.), System Prawa Prywatnego, Tom 1. Prawo cywilne – część ogólna, Legalis/el. 2012.

Koncesje, licencje i zezwolenia to różne decyzje publicznoprawne, których uzyskanie stanowi warunek prowadzenia określonej działalności. Jako przykłady można wskazać koncesje przewidziane przez prawo geologiczne i górnicze, dotyczące np. wydobywania kopalin czy podziemnego składowania odpadów (art. 21 PrGeolGórn), lub zezwolenie na obrót hurtowy napojami alkoholowymi o zawartości powyżej 18% alkoholu (art. 9 AlkU).

Podstawowe zasady udzielania koncesji i zezwoleń są uregulowane obecnie w PrPrzed, która zastąpiła SwobDziałGospU. Zezwolenie (lub koncesja) jest wymagane do prowadzenia działalności gospodarczej w dziedzinach mających szczególne znaczenie ze względu na bezpieczeństwo państwa lub obywateli lub inny ważny interes publiczny, przy czym PrPrzed uznaje koncesję za najbardziej restrykcyjną formę ingerencji w swobodę działalności gospodarczej⁹.

Definicja przedsiębiorstwa wymienia również licencje. Przede wszystkim należy odróżnić licencję, o której tutaj mowa, od licencji w rozumieniu PrAut. Licencje w rozumieniu PrAut to umowy o korzystanie z utworu, które są ujęte w art. 55¹ pkt 7 KC (np. umowa licencyjna na korzystanie z programu komputerowego). Licencja w znaczeniu omawianym w niniejszym punkcie to inna niż zezwolenie i koncesja decyzja publicznoprawna, wymagana do prowadzenia działalności gospodarczej w danej dziedzinie. Należy zauważyć, że PrPrzed nie wymienia już licencji jako formy reglamentacji swobody działalności gospodarczej. Trzeba zatem uznać, że obowiązek uzyskania licencji został zniesiony¹⁰ i zastąpiony obowiązkiem uzyskania zezwolenia.

Warto pamiętać, że przenoszenie koncesji lub zezwolenia na inny podmiot może być ograniczane przez przepisy szczególne. Tym samym w przypadku zbycia przedsiębiorstwa konieczne jest każdorazowe badanie, czy dana koncesja lub zezwolenie (licencja) przejdzie na nabywcę.

1.2.6. Patenty oraz inne prawa własności przemysłowej

Pojęcie praw własności przemysłowej należy rozumieć zgodnie z przepisami PrWłPrzem. Są to zatem patenty, prawa ochronne na wzór użytkowy, prawa z rejestracji wzoru przemysłowego, prawa ochronne na znak towarowy, prawa z rejestracji na oznaczenie geograficzne oraz prawa z rejestracji topografii układu scalonego.

1.2.7. Majątkowe prawa autorskie i majątkowe prawa pokrewne

Majątkowe prawa autorskie oraz majątkowe prawa pokrewne są uregulowane w PrAut. Co istotne, składnikiem przedsiębiorstwa mogą stać się tylko prawa majątkowe. Autorskie prawa osobiste przysługują twórcy (konkretnej osobie fizycznej) i nie mogą zostać zbyte – tym samym nie mogą stać się własnością (składnikiem) przedsiębiorstwa.

⁹ Zob. również uzasadnienie do rządowego projektu ustawy – Prawo przedsiębiorców, druk sejmowy Nr 2051, s. 5, Sejm RP VIII kadencji.

¹⁰ B. Kotowicz, M. Staby, Ułatwienia dla przedsiębiorców – próba oceny nowych rozwiązań prawnych, Monitor Prawniczy 2018, Nr 13, s. 1039.

1.2.8. Tajemnice przedsiębiorstwa

Za tajemnicę przedsiębiorstwa należy uznać takie informacje (art. 11 ust. 2 ZNKU):

- 1) które posiadają wartość gospodarczą,
- 2) które jako całość lub w szczególnym zestawieniu i zbiorze ich elementów nie są powszechnie znane osobom zwykle zajmującym się tym rodzajem informacji albo nie są łatwo dostępne dla takich osób,
- 3) co do których zostały podjęte środki mające na celu utrzymanie ich w poufności.

Warto zwrócić uwagę, że zgodnie z aktualną definicją tajemnicy przedsiębiorstwa przedsiębiorca jest zobowiązany podjąć jedynie takie kroki, jakie należałoby podjąć przy zachowaniu należytej staranności. Wcześniejsza definicja nakładała na przedsiębiorcę obowiązki podjęcia niezbędnych środków – była więc bardziej restrykcyjna. Mając na uwadze powyższe, tajemnicą przedsiębiorstwa mogą być np.: baza klientów, opis procesu produkcji czy niezarejestrowane znaki towarowe lub wynalazki albo inne rozwiązania, na które nie udzielono ochrony zgodnie z PrWłPrzem.

1.2.9. Księgi i dokumenty związane z prowadzeniem działalności gospodarczej

Księgi i dokumenty związane z prowadzeniem działalności gospodarczej również wchodzi w skład przedsiębiorstwa. Chodzi tu nie tylko o księgi rachunkowe, o których mowa w Rachunku (tj. dziennik, księga główna, księgi pomocnicze, zestawienia obrotów i sald kont księgi głównej, zestawienia sald kont ksiąg pomocniczych, inwentarz). Składnikami przedsiębiorstwa mogą być również wszelkie dokumenty związane z transakcjami realizowanymi przez przedsiębiorstwo, akta pracownicze itp. Nie ma przy tym znaczenia, czy księgi i dokumenty mają postać papierową, czy elektroniczną.

1.2.10. Inne składniki

Wyliczenie z art. 55¹ KC nie ma charakteru zupełnego. Tym samym w skład przedsiębiorstwa mogą wchodzić również inne składniki, m.in. pewne sytuacje faktyczne oraz wartości ekonomiczne, np.:

- 1) stała klientela i inne utrwalone kontakty,
- 2) renoma przedsiębiorstwa,
- 3) fizyczna lokalizacja przedsiębiorstwa,
- 4) wysokość udziału w danym rynku,
- 5) warunki rozwojowe przedsiębiorstwa,
- 6) dostęp do kredytu,
- 7) stopień ściągальności wierzytelności,
- 8) fachowość personelu.

Składnikiem przedsiębiorstwa może być również posiadanie samoistne nieruchomości lub ruchomości, które może doprowadzić do nabycia własności rzeczy (przez zasie-

dzenie). Posiadanie jest bowiem pewnym stanem faktycznym¹¹, z którym prawo wiąże pewne skutki prawne.

1.2.11. Zobowiązania (długi)

W skład przedsiębiorstwa nie wchodzi jego zobowiązania (długi). To oznacza, że w przypadku zbycia przedsiębiorstwa podmiot zbywający nie zostanie automatycznie uwolniony od tych zobowiązań. W tym celu konieczne jest dokonanie dodatkowych czynności, o których mowa w rozdziale III.

1.2.12. Niezbędność niektórych składników

Przepis art. 55¹ KC nie wymienia konkretnych składników, których brak powodowałby, że nie mamy do czynienia z przedsiębiorstwem. Przedsiębiorstwo powinno jednak tworzyć co najmniej dwa składniki, przy czym wskazuje się również, że przedsiębiorstwo powinno się składać co najmniej z jednego składnika niematerialnego oraz z jednego składnika materialnego¹². Ponadto nie ulega wątpliwości, że ww. składniki muszą być odpowiednio zorganizowane – tak aby mogły służyć do prowadzenia działalności gospodarczej.

Rozstrzygając, czy w ramach danej umowy mamy do czynienia ze zbyciem przedsiębiorstwa, każdy przypadek powinien być rozpatrywany oddzielnie na podstawie danego stanu faktycznego. Dobrze obrazuje to przykład działalności przedstawicieli handlowych, która często opiera się wyłącznie na komputerze przenośnym, telefonie i liście kontaktów.

2. Przedsiębiorstwo nieaktywne – zawieszenie działalności przedsiębiorstwa

Nie ma znaczenia, czy dany zespół zorganizowanych składników jest obecnie wykorzystywany do prowadzenia działalności. Wystarczające jest, aby składniki były zorganizowane w taki sposób, by mogły służyć do prowadzenia działalności. Zatem sama możliwość prowadzenia za ich pomocą działalności gospodarczej w zupełności wystarczy. Za przykład może posłużyć pensjonat, w którym nie prowadzi się działalności hotelarskiej. Taki pensjonat w dalszym ciągu może być uznany za przedsiębiorstwo¹³.

¹¹ B. Lanckoroński, Komentarz do art. 336, (w:) K. Osajda (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, Legalis/el. 2018.

¹² Z. Gawlik, (w:) A. Kidyba (red.), Komentarz do art. 55¹, Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna, Lex/el. 2012.

¹³ P. Bielski, glosa krytyczna do wyroku SN z 17.10.2000 r., I CKN 850/98, Przegląd Prawa Handlowego 2004, Nr 3, s. 46–51.

3. Prowadzenie działalności gospodarczej a prowadzenie przedsiębiorstwa

Definicja przedsiębiorstwa wskazuje, że jest ono zorganizowanym zespołem składników niematerialnych i materialnych przeznaczonym do prowadzenia działalności gospodarczej. Warto pamiętać, że nie każdy rodzaj działalności gospodarczej prowadzi do powstania przedsiębiorstwa. Przykładowo prawnicy lub lekarze prowadzą działalność gospodarczą wykonywaną w formie wolnego zawodu, a nie w formie prowadzenia przedsiębiorstwa. Z kolei prowadzenie przedsiębiorstwa zawsze będzie się wiązało z prowadzeniem działalności gospodarczej.

4. Pojęcie zorganizowanej części przedsiębiorstwa

Zasady odnoszące się do transakcji przeniesienia przedsiębiorstwa są aktualne również w przypadku transakcji, których przedmiotem jest ZCP. Tym samym w niniejszym punkcie opisano jedynie różnice, jakie mogą się pojawić w przypadku nabywania ZCP.

Pojęcie ZCP nie występuje w KC. W rezultacie kwalifikacja danego zespołu składników jako ZCP następuje wiele trudności, a – podobnie jak w odniesieniu do „całego” przedsiębiorstwa – uznanie, że mamy do czynienia właśnie z ZCP, implikuje istotne skutki prawne oraz podatkowe.

Uznaje się, że ZCP to jednostka tego przedsiębiorstwa, która posiada następujące cechy (uchw. SN z 25.6.2008 r., III CZP 45/08, Legalis):

- 1) wchodzi w skład przedsiębiorstwa jako jego wewnętrzna część,
- 2) stanowi organizacyjnie wyodrębniony kompleks składników materialnych i niematerialnych (przy czym o organizacyjnym wyodrębnieniu może stanowić położenie, odrębny system organizacyjny, inny rodzaj zadań gospodarczych wykonywanych przez tę jednostkę lub samodzielne sporządzanie bilansu),
- 3) ww. składniki są powiązane w sposób funkcjonalny, czyli mają one zdolność do realizacji określonych zadań gospodarczych.

Odrębność ZCP może wynikać z dokumentów wewnętrznych obowiązujących w danym przedsiębiorstwie (np. ze struktury organizacyjnej, statutu, regulaminu itp.) lub mieć swoje źródło w stanie faktycznym.

Zorganizowana część przedsiębiorstwa może – choć nie jest to warunek konieczny – działać w szczególności jako zakład lub oddział. Tak rozumiane pojęcie ZCP odpowiada istocie przedsiębiorstwa w ujęciu przedmiotowym w rozumieniu art. 55¹ KC. Inaczej mówiąc – ZCP mogłaby stanowić *de facto* samodzielne przedsiębiorstwo (zob. wyr. SN z 9.2.2011 r., V CSK 213/10, Legalis).

Co istotne, również w przypadku ZCP – podobnie jak w odniesieniu do całego przedsiębiorstwa – na pierwszy plan wysuwa się element powiązań funkcjonalnych. To oznacza, że z ogromną pieczołowitością należy badać, czy dane składniki są ze sobą powiązane i umożliwiają prowadzenie działalności gospodarczej, występowanie elementu organi-

zacji pozwala bowiem odróżnić przedsiębiorstwo (ZCP) od majątku (zob. wyr. SA w Łodzi z 21.11.2013 r., I ACa 1269/12, Legalis).

5. Podsumowanie

Ustalenie, czy w przypadku dokonywanych czynności mamy do czynienia z przedsiębiorstwem, nie ma wymiaru teoretycznego. Od tych ustaleń będzie zależeć forma czynności prawnej, odpowiedzialność za długi zbywcy i nabywcy, los pracowników przedsiębiorstwa, sposób konstruowania umowy oraz opodatkowanie transakcji.

Pojęcie przedsiębiorstwa oznacza zorganizowany zespół składników, które służą lub potencjalnie mogą służyć do prowadzenia działalności gospodarczej. Oceniając, czy planowana transakcja będzie dotyczyła przedsiębiorstwa lub ZCP bądź też tylko poszczególnych składników majątkowych, które przedsiębiorstwa nie tworzą, należy przede wszystkim zwrócić uwagę, czy dane składniki majątkowe mogą służyć prowadzeniu działalności gospodarczej i czy znajdują się w pewnej strukturze organizacyjnej. Nie bez znaczenia jest też liczba nabywanych składników – nabycie jednego prawa (składnika majątkowego) nie będzie co do zasady stanowiło nabycia przedsiębiorstwa (ZCP), jednak nabycie wielu składników może już zostać ocenione inaczej. Nie ma przy tym znaczenia nazwa umowy, ocenie będzie bowiem podlegać jedynie treść transakcji.

Podstawa prawna:

- art. 9 AlkU,
- art. 43³, 43⁸, 55¹, 55⁴, 75¹, 429, 758, 774 KC,
- art. 22, 86 KSH,
- art. 21 PrGeolGórn,
- art. 1 PrzedPaństwU,
- art. 101 TFUE,
- art. 5–6, 11 ust. 2 ZNKU.